

KATARZYNA UZAR-SZCZEŚNIAK

FORMY WSPARCIA SENIORÓW
W ŚRODOWISKU LOKALNYM
(NA PRZYKŁADZIE DZIAŁALNOŚCI
NORTHWEST INDIANA COMMUNITY
ACTION CORPORATION W STANACH ZJEDNOCZONYCH)

Fakt starzenia się populacji, obejmujący z różnym natężeniem społeczeństwa wielu krajów, jest dziś rzeczywistością powszechnie uznawaną. Również prognozy dotyczące struktury wiekowej polskiego społeczeństwa potwierdzają tę tendencję. Liczebność grupy wiekowej osób powyżej 60/65 lat cechuje systematyczny kilkuprocentowy wzrost na przestrzeni kolejnych pięcioleci. W roku 2035 co czwarta/piąta osoba w całej populacji naszego kraju znajdować się będzie w wieku emerytalnym¹. Przemiany te pociągają za sobą wielorakie konsekwencje natury społecznej, ekonomicznej, kulturowej konieczne do uwzględnienia w kształtowaniu priorytetów polityki społecznej dotyczącej osób starszych.

Jednym z nich jest postulat zapewnienia seniorom możliwości jak najdłuższego przebywania w swoim środowisku, wspierania ich niezależności i aktywności, stosownie do kondycji psychofizycznej i sieci najbliższego wsparcia społecznego. Wsparcie środowiskowe stanowi istotną alternatywę w stosunku do instytucjonalnych form pomocy – koniecznych, ale w większości przypadków niepreferowanych przez osoby z niej korzystające², oraz wymagających

---

Dr KATARZYNA UZAR-SZCZEŚNIAK – Katedra Filozofii Wychowania w Instytucie Pedagogiki KUL, Droga Męczenników Majdanka 70; e-mail: kuzar@kul.lublin.pl

¹ Jest to wzrost rządu z 16% w 2010 r. do 26% w roku 2035 – zob. *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2010*, GUS, Warszawa 2010, s. 128 oraz *Prognoza ludności Polski na lata 2008-2035. Notatka informacyjna*, oprac. M. Waligórska, L. Nowak, GUS, Warszawa 2008, s. 4.

² Zob. M. B o c h e ń s k a - S e w e r y n, K. K l u z o w a, *Rodzinna i pozarodzinna*

wyższych nakładów finansowych. Dążenie do rozwoju pomocy środowiskowej stanowi jeden z głównych kierunków przemian we współczesnej polityce społecznej dotyczącej osób starszych³. Stopień realizacji tego postulatu jest różny i zależy od kontekstu demograficznego, ekonomicznego i społeczno-kulturowego poszczególnych społeczeństw. Różnorodność ta jest jednocześnie szansą do wzajemnej wymiany wzorców i rozwiązań w zakresie wsparcia społecznego służącego „aktywnej starości w miejscu zamieszkania”⁴.

Taką funkcję pełnić ma również niniejszy tekst. Zaprezentowane w nim „przykłady dobrej praktyki” w dziedzinie wsparcia środowiskowego dla seniorów stanowić mogą propozycję kierunków zmian w lokalnej polityce społecznej. Treść artykułu koncentrować się będzie wokół charakterystyki działalności *Northwest Indiana Community Action Corporation* (NWICA) – organizacji *non-profit*, zajmującej się koordynacją i dystrybucją pomocy społecznej w sześciu okręgach (ang. *counties*) północno-zachodniej części stanu Indiana w USA. Organizacja ta jest jednocześnie jedną z szesnastu stanowych *Area Agencies on Aging* – jednostek administracyjno-wykonawczych wsparcia społecznego dla ludzi starszych na poziomie lokalnym. Przedstawione zostaną kolejno: struktura organizacyjno-prawna NWICA, formy i specyfika świadczonej w jej obrębie pomocy dla osób w podeszłym wieku, efektywność podejmowanych przez nią działań, a także implikacje dla organizacji wsparcia społecznego w Polsce wynikające z doświadczeń amerykańskich. Zawartość artykułu ma charakter sprawozdawczo-poglądowy i oparta jest o informacje zgromadzone w trakcie wizyty studyjnej w NWICA (październik 2010) oraz materiały sprawozdawczo-promocyjne organizacji⁵.

---

opieka domowa nad osobami starszymi, w: *Starość zależna – opieka i pomoc społeczna. Perspektywa gerontologii społecznej*, red. Z. Szarota, Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM 2011, s. 45-46.

³ Zob. E. B o j a n o w s k a, *Opieka nad ludźmi starszymi*, w: *To idzie starość – polityka społeczna a przygotowanie do starzenia się ludności Polski*, red. P. Szukalski, Warszawa: IPS 2008, s. 159-160.

⁴ A. Z y c h, *Formy opieki i pomocy dla ludzi starszych w Polsce i w innych krajach*, w: *Starzenie się populacji wyzwaniem dla polityki społecznej. Materiały konferencyjne*, red. M. Szlązak, Kraków 2003, s. 42.

⁵ Zawierają one m.in.: *Annual Report 2008, 2009, 2010*, Northwest Indiana Community Action (raporty roczne organizacji); *Into Your Home. Getting the Best From Your Home Care Provider. NWICA's Consumer Guide*, Northwest Indiana Community Action (przewodnik konsumenta); *Creative Caregiving. A Program and Resource Guide for Caregivers* (materiały dla opiekunów osób starszych opracowane przez NWICA); *Indiana Laws of Aging*, red. C. E. Lewis, Indiana Bar Foundation 2009 (poradnik dotyczący poradnictwa prawnego dla seniorów);

1. WSPARCIE SPOŁECZNE DLA SENIORÓW W USA – RAMY ORGANIZACYJNE

Charakterystykę działalności NWICA należałoby rozpocząć od jej umiejscowienia w strukturze pomocy społecznej w Stanach Zjednoczonych (zob. rys. 1). Istotnym czynnikiem kształtującym aktualny system wsparcia dla osób starszych w tym kraju było przyjęcie przez Kongres w 1965 r.⁶ ustawy dotyczącej starszych Amerykanów – tzw. *Older Americans Act*. Zawarte w nim dyrektywy precyzują sposób organizacji i dostarczania wsparcia dla seniorów na poziomach: federalnym, stanowym i lokalnym. Pierwszy z nich związany jest z działalnością *Administration on Aging*. Jest to centralny organ⁷, zajmujący się sprawami osób starszych i ich opiekunów. W zakresie jego kompetencji mieści się zarządzanie programami grantowymi przeznaczonymi na realizację wielowymiarowego wsparcia dla seniorów, opartego na funkcjonowaniu społeczności lokalnych na terenie całego kraju. Poziom drugi tworzy sieć stanowych jednostek administracyjnych do spraw starości (*State Units on Aging*)⁸, które zajmują się dystrybucją środków finansowych przeznaczonych na programy żywieniowe, pomoc domową oraz usługi środowiskowe dla ludzi starszych i ich rodzin w poszczególnych częściach stanu. Możliwe jest to dzięki współpracy ze wspomnianymi wcześniej *Area Agencies on Aging*⁹, do których należy przedstawiana w artykule organizacja. Jest to lokalny, najbliższy odbiorcy, poziom organizacyjno-wykonawczy programów pomocy. Dokonuje się tu diagnoza rzeczywistych, jednostkowych potrzeb osób starszych oraz organizacja i odpowiednia alokacja zasobów przeznaczonych na ich realizację.

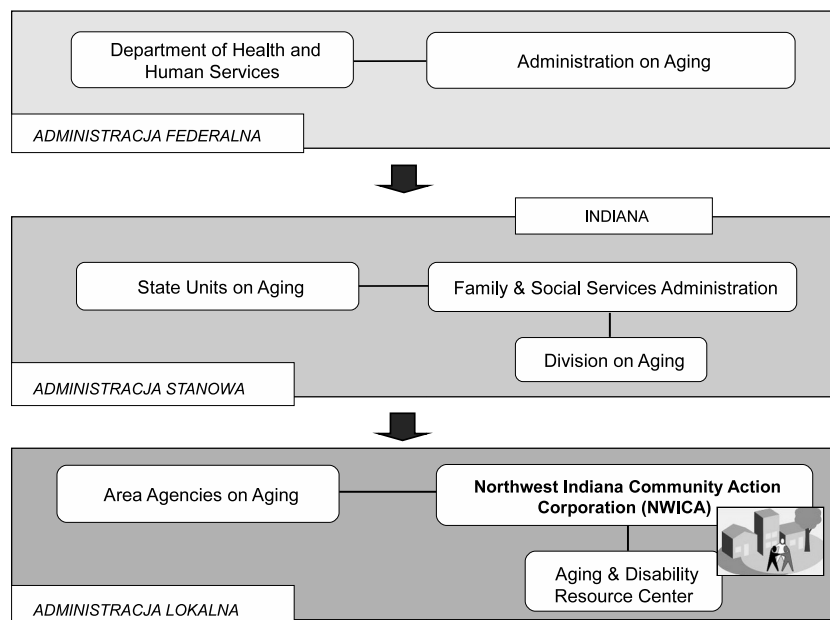
prezentacje działalności NWICA; ulotki informacyjne o poszczególnych programach pomocowych; strony internetowe: *Northwest Indiana Community Action Corporation*, <http://www.nwica.com>; *Administration on Aging*, <http://www.aoa.gov>; *National Association of Area Agencies on Aging*, <http://www.n4a.org>.

⁶ Znowelizowany w 2006 r. – zob. *Older Americans Act*, http://www.aoa.gov/AoARoot/AoA_Programs/OAA/index.aspx [pobrano: 21.06.2011].

⁷ Będący częścią *Department of Health and Human Services* w amerykańskim rządzie – zob. *Administration on Aging*, <http://www.aoa.gov/AoARoot/About/Organization/index.aspx> [pobrano: 21.06.2011].

⁸ Por. *Older Americans Act*, http://www.aoa.gov/AoARoot/AoA_Programs/OAA/index.aspx [pobrano: 21.06.2011].

⁹ Zob. tamże.

Rys. 1. Struktura wsparcia społecznego (i miejsce w niej NWICA) w USA powstała w wyniku wdrożenia Older Americans Act – opracowanie własne

Głównym profilem działań NWICA jest pośredniczenie pomiędzy różnymi grupami odbiorców a zasobem usług społecznych i rodzajów wsparcia dostępnych na danym obszarze terytorialnym stanu Indiana¹⁰. W strukturze organizacji funkcjonuje *Aging & Disability Resource Center*, którego zadaniem jest dostarczanie informacji o możliwych formach wsparcia oraz pomoc w ich dostosowaniu do potrzeb seniorów, osób niepełnosprawnych oraz ich opiekunów.

Pracownicy zajmujący się usługami dla osób starszych, określają się „brokerami seniorów”, co w trafny sposób oddaje specyfikę działalności organizacji. Jest ona ogniwem pośredniczącym pomiędzy programami wsparcia dostępnymi na poziomie ogólnokrajowym i lokalnym a seniorami, którzy mogą z nich skorzystać. W obszarze działań NWICA mieści się również współpraca z lokalnymi partnerami – podmiotami, organizacjami świadczącymi usługi

¹⁰ Działalność NWICA dotycząca seniorów, obejmuje obszar sześciu okręgów północno-wschodniej części stanu Indiana: Lake, Porter, LaPorte, Newton, Jasper, Starke, Pulaski – zob. *Annual Report 2009*, Northwest Indiana Community Action, s. 4.

w zakresie programów pomocowych. Ideą przewodnią tego typu działań (ang. *action*) jest stwarzanie osobom starszym realnej możliwości godnego, niezależnego i jak najdłuższego przebywania w miejscu zamieszkania. Jest to znacząca alternatywa dla wsparcia instytucjonalnego. Zawierające się w obszarze działań NWICA usługi pomocowe zapobiegają mają nieuzasadnionemu lub przedwczesnemu kierowaniu osób starszych do placówek opieki długoterminowej. W ten sposób realizowany jest postulat priorytetowej roli środowiska lokalnego w systemie wsparcia społecznego dla seniorów.

Od strony finansowej działalność *Community Action* oparta jest w dużej mierze na systemie federalnych oraz stanowych grantów i programów celowych, przeznaczonych na poszczególne rodzaje wsparcia¹¹. Skorzystać z nich mogą odbiorcy spełniający określone kryteria (wiekowe, dochodowe, medyczne itd.), zamieszkujący w obszarze działania organizacji. Kontakt z pracownikami NWICA służyć ma zorientowaniu odbiorcy w możliwych sposobach rozwiązania sytuacji problemowych oraz pomocy w dokonaniu wyboru najkorzystniejszej opcji wsparcia.

2. RODZAJE WSPARCIA ŚRODOWISKOWEGO DLA SENIORÓW REALIZOWANE W NORTHWEST INDIANA COMMUNITY ACTION

Spróbujmy zaprezentować katalog dostępnych za pośrednictwem *Community Action* form wsparcia (rys. 2) z punktu widzenia potencjalnego odbiorcy – osoby w podeszłym wieku, znajdującej się w sytuacji problemowej, trudnej niezależnie od dziedziny życia, której ona dotyczy.

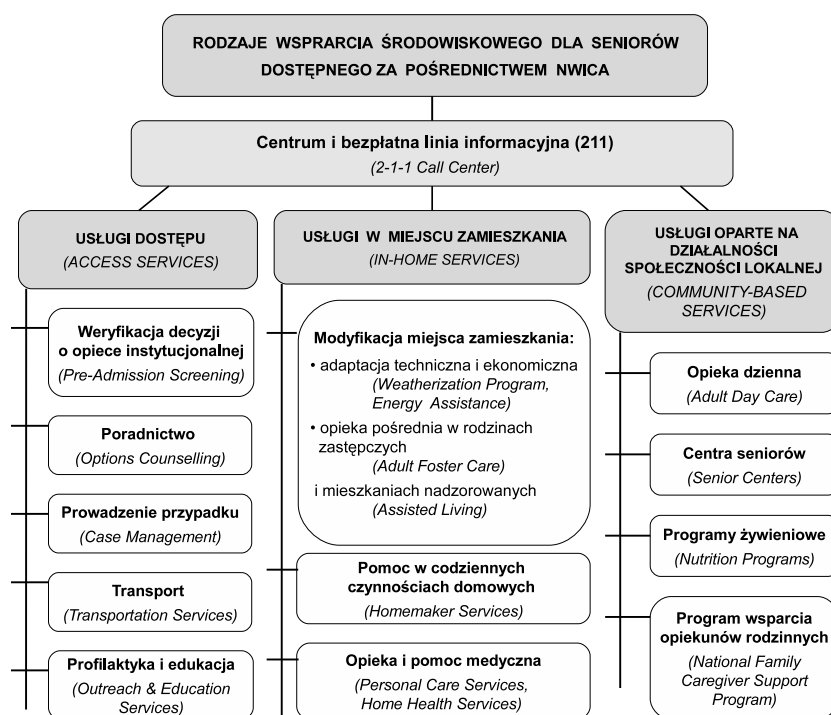
Punktem wyjścia do adekwatnego „dopasowania” rodzaju pomocy do potrzeb jest obszar usług dostępu (*Access Services*), na który składają się: działalność informacyjna, edukacyjna, poradnictwo i kierowanie przypadkiem. Bezpośrednie skorzystanie z tego typu usług umożliwia bezpłatna linia informacyjna¹², funkcjonująca na zasadzie pierwszego kontaktu w przypadku po-

---

¹¹ Wysokość przyznawanych środków finansowych zależy jest od liczby osób w wieku powyżej 60 lat w całej populacji stanu – zob. *National Ageing Network*, http://www.aoa.gov/AoARoot/AoA_Programs/OAA/Aging_Network/Index.aspx [pobrano: 24.06.2011].

¹² Tzw. *Indiana 2-1-1 Partnership Inc.* – organizacja zapewniająca dostęp do informacji o usługach pomocowych w większości okręgów stanu poprzez skorzystanie z bezpłatnego numeru pomocowego 211. Nie jest to jednak numer ratunkowy, służący uzyskaniu pomocy w sytuacjach nagłych – zob. *Information and Assistance*, <http://www.nwi-ca.com/info/whatis211.html> [pobrano: 21.06.2011].

trzeby pomocy. Pracujący w centrum telefonicznym specjaliści służą informacją o dostępnych w danym obszarze formach wsparcia, kierują do odpowiednich organizacji, wydziałów i osób odpowiedzialnych za określone programy pomocowe, z których skorzystać może klient.

Rys. 2. Formy wsparcia środowiskowego dla osób starszych dostępne za pośrednictwem Northwest Indiana Community Action – opracowanie własne

Do usług dostępu oferowanych w NWICA zaliczyć można również *Pre-Admission Screening* – weryfikację decyzji o umieszczeniu osoby starszej w domu opieki, *Options Counselling* – poradnictwo w zakresie wyboru adekwatnej formy opieki długoterminowej, oraz *Case Management* – prowadzenie, w tym ustalanie oraz koordynację usług pomocowych z uwzględnieniem indywidualnych możliwości oraz preferencji odbiorców¹³. Te trzy formy

¹³ Zob. *Long Term Care – What Are My Options?*, <http://www.nwi-ca.com/news/news1.html> [pobrano: 29.05.2011].

wsparcia tworzą schemat postępowania, zmierzający do odpowiedzi na pytania: Czy opieka długoterminowa w formie instytucjonalnej jest konieczna w przypadku danej osoby? Czy i w jakich dostępnych alternatywnych formach środowiskowych można ją zapewnić? Czy usługi środowiskowe, z których korzysta osoba starsza, są adekwatne do jej aktualnych potrzeb i umożliwiają jej przebywanie w miejscu zamieszkania? Odpowiedź na ostatnie z nich jest kwestią stałej, zindywidualizowanej współpracy między pracownikiem pełniącym funkcję *case managera* a osobą starszą korzystającą z określonej formy pomocy.

Ważny obszar działalności doradczej i informacyjnej organizacji stanowią również profilaktyka i edukacja (*Outreach and Education Services*). Zajęcia edukacyjne dostarczać mają seniorom wiedzy oraz umiejętności dotyczących utrzymania zdrowia i kondycji psychofizycznej, właściwego odżywiania, stosowania leków, zapobiegania upadkom i chorobom przewlekłym. W zakresie tego typu usług mieszczą się również programy środowiskowych badań kontrolnych i ćwiczeń fizycznych dla osób starszych¹⁴. Z działalności edukacyjnej prowadzonej przez NWICA korzystają również opiekunowie seniorów w ramach programu wsparcia dla opiekunów rodzinnych. Jego specyfika zostanie przedstawiona w dalszej części artykułu. W ramach działalności ułatwiającej seniorom dostęp do wsparcia, istnieje także możliwość skorzystania z usług transportowych – dowozu do placówek medycznych, urzędów, pomocy w organizacji zakupów.

Obszerny zakres działalności NWICA stanowią usługi w miejscu zamieszkania (*In-Home Services*). Dotyczą one: 1) modyfikacji mieszkania stosowanie do potrzeb i możliwości osoby starszej, 2) pomocy w codziennych czynnościach domowych, 3) opieki i pomocy medycznej. W pierwszej grupie mieszczą się wszystkie przekształcenia przestrzeni mieszkaniowej, jakie konieczne są dla codziennego funkcjonowania i poruszania się osoby starszej z ograniczoną sprawnością (uchwyty, podjazdy itp.). Ważna jest również ekonomiczność kosztów utrzymania mieszkania. Jej poprawie służyć mogą usługi dostosowania domu do warunków pogodowych (*Weatherization Assistance*): regulacji systemu ogrzewania i klimatyzacji, izolacji i uszczelnienia budynku etc. Istnieje również możliwość ubiegania się o jednorazowy grant finansowy na pokrycie kosztów zużytej energii w ramach programu *Energy Assistance*. Odciążenie osób starszych o niskich i średnich dochodach w kwestiach opłat

---

¹⁴ Zob. *Outreach & Preventative Health Programs*, w: *Annual Report 2009*, Northwest Indiana Community Action, s. 7.

mieszkańczych umożliwia również rządowy program dotacji do wynajmu (*Choice Housing Voucher Program*). Seniorzy mogą ubiegać się o dofinansowanie do opłat za dowolnie wybrane, spełniające określone standardy mieszkanie wynajmowane u prywatnego właściciela¹⁵.

Osoby starsze, które z racji choroby, niesprawności nie mogą żyć samodzielnie w miejscu zamieszkania, ale nie wymagają 24-godzinnej opieki instytucjonalnej, mogą rozważyć możliwość pobytu w rodzinie zastępczej (*Adult Foster Care*) lub mieszkaniu nadzorowanym (*Assisted Living*)¹⁶. Są to pośrednie formy opieki, sprowadzające się do nadzoru i wsparcia osoby w podstawowych czynnościach życia codziennego. Możliwe jest również zainstalowanie systemu przywoływania (*Personal Emergency Response Systems*) w domu osoby starszej, zapewniającego łączność i szybką reakcję w sytuacjach nagłej potrzeby pomocy.

Drugą grupę form wsparcia w miejscu zamieszkania tworzą usługi pomocowe w zakresie codziennych czynności domowych (*Homemaker Services*). Mieszczą się tutaj: pomoc w sprzątaniu, praniu, zakupach, naprawach, dostarczaniu środków medycznych (*Home Medical Supplies*). Ważną i podkreślaną przez seniorów (zwłaszcza tych nieopuszczających swoich domów) formą pomocy jest dostarczanie wartościowych odżywczo, ciepłych posiłków¹⁷. Warto wspomnieć tutaj o działalności *Meals on Wheels* – jednego z głównych dostawców „posiłków na kółkach” w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Działalność organizacji opiera się w dużej mierze na pracy wolontariuszy (wielu w wieku 55+)¹⁸, przygotowujących, pakujących i rozwożących posiłki do domów starszych mieszkańców, którzy nie są w stanie przyrządzić ich samodzielnie.

Kolejny, istotny obszar wsparcia domowego dla seniorów stanowią usługi opiekuńcze. Dostępne są one w szerokim zakresie: od pomocy w podstawowych czynnościach domowych i pielęgnacyjnych (tzw. *Personal Care Services*) po administrację leków, monitorowanie stanu zdrowia, terapię, rehabilitację oraz fachową opiekę medyczną (tzw. *Home Health Services*). Pomoc

---

¹⁵ Osoba starsza płaci do 30% własnego dochodu za wynajem – szerzej o warunkach programu w: *Indiana Laws of Aging*, red. C.E. Lewis, s. 61.

¹⁶ Zob. *In Home Services*, <http://www.nwi-ca.com/seniors/inhome.html> [pobrano: 29.05.2011].

¹⁷ Zob. *Stories of Hope, Independence & Safety*, w: *Annual Report 2009*, Northwest Indiana Community Action, s. 9.

¹⁸ Jest to odmienna tendencja wiekowa w stosunku do naszego kraju. Wolontariat osób starszych w USA stanowi ważną dziedzinę pracy społecznej i aktywizacji seniorów.

ta, w zależności od zakresu potrzeb i wykonywanych czynności, może być świadczona przez opiekunów nieformalnych, w tym rodzinę, jak również przez kwalifikowane pielęgniarki oraz innego rodzaju personel medyczny.

Jednym z głównych źródeł finansowania opieki domowej i środowiskowej jest *Medicaid Waiver Program*¹⁹. W latach osiemdziesiątych XX wieku przez rząd amerykański wprowadzona została regulacja *Title XIX Home and Community-Based Services*, znosząca ustawowe wymagania kwalifikacyjne dla świadczeń pomocy medycznej dla osób o niskich dochodach. Umożliwiło to wykorzystanie funduszy przeznaczonych na ten cel w formach domowych i środowiskowych. Warunkiem jest ekonomiczność świadczeń. Koszty wsparcia i opieki dla osoby w domu nie mogą być wyższe niż nakłady, które zostałyby poniesione w przypadku opieki instytucjonalnej.

Z puli tej finansowane są również formy wsparcia oparte na działalności społeczności lokalnej (*Community-Based Services*). Wskazać tutaj można opiekę dzienną (*Adult Day Care*), zbliżoną w specyfice i funkcjonowaniu do polskich domów dziennego pobytu, oferującą szeroki zakres wsparcia, opieki medycznej, terapii i aktywizacji dla seniorów o różnym stopniu sprawności. Dla osób sprawnych jest to sposób na spędzanie wolnego czasu, wypełnionego interakcjami społecznymi, zajęciami o charakterze edukacyjnym i twórczym, dający poczucie bycia potrzebnym i zapobiegający poczuciu osamotnienia. W przypadku osób z dysfunkcjami psychofizycznymi jest to szansa zachowania aktywności, kontaktów z otoczeniem, umiejętności wykonywania czynności dnia codziennego. Jest to również forma wsparcia dla ich opiekunów, dająca zapewnienie o bezpieczeństwie, właściwej opiece i terapii dla podopiecznych.

Podobny zakres usług oferują centra seniorów (*Senior Centers*). Znaleźć w nich można różne programy aktywności: ćwiczenia fizyczne i fitness, rekreację i aktywne formy spędzania czasu wolnego, wycieczki, koła zainteresowań, zajęcia artystyczne, edukacyjne, spotkania międzygeneracyjne, wolontariat i wiele innych.

Często są to również miejsca, do których dowożone są tzw. *Site Meals* – odpowiednio przygotowane, dostosowane do diety seniorów posiłki. Pewnego rodzaju nowością w programie odżywiania (*Nutrition Program*) jest włączenie lokalnych restauracji, w których osoby starsze mogą skorzystać z kuponów na posiłki (tzw. *Restaurants Vouchers*). Atutami tego rozwiązania są: większa

---

¹⁹ Por. *Medicaid State Waiver Program Demonstration Projects – General Information* https://www.cms.gov/MedicaidStWaivProgDemoPGI/01_Overview.asp [pobrano: 27.06.2011].

elastyczność czasu korzystania z posiłków oraz okazja do utrzymywania kontaktów i uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej. Podobną formą dbania o właściwe odżywianie seniorów jest program bonów (tzw. *Senior Farmer's Market Voucher Program*) na zakup świeżych warzyw, owoców, pieczywa od lokalnych farmerów, akredytowanych przez stanowy departament zdrowia i wydział do spraw osób starszych. Program cieszy się dużą popularnością – w skali rocznej ok. 90% przyznanych bonów zostaje wykorzystanych²⁰.

Z form pomocy środowiskowej dostępnych za pośrednictwem NWICA mogą korzystać nie tylko osoby starsze, ale również ich opiekunowie. Finansowane są one w ramach wspomnianego Narodowego Programu Wsparcia Opiekunów Rodzinnych (*National Family Caregiver Support Program*). Członkowie rodziny, opiekunowie nieformalni (sąsiedzi, przyjaciele), którzy zajmują się swoimi bliskimi, mogą skorzystać z zasobów informacyjnych, indywidualnego poradnictwa, zajęć edukacyjnych i treningowych. Uczestnicząc w nich, nabywają kompetencji (wiedzy, umiejętności) w zakresie „kreatywnej opieki” służącej seniorom, ale również respektującej możliwości i potrzeby opiekuna. W ramach współpracy NWICA z Uniwersytetem Purdue funkcjonuje również grupa wsparcia, dająca opiekunom możliwość dzielenia się doświadczeniami, problemami związanymi ze sprawowaniem opieki oraz wspólnego poszukiwania ich rozwiązań. Ważnym rodzajem pomocy jest również tzw. *Respite Care* (ang. *respite* – wytchnienie, odpoczynek) – możliwość zorganizowania okresowej opieki nad seniorem w celu zapewnienia najbliższemu czasowi wolnego²¹.

Osoby zwracające się do NWICA w kwestiach wsparcia dla osób starszych, po diagnozie potrzeb i spełnieniu określonych kryteriów kwalifikacyjnych, skorzystać mogą z wymienionych wyżej form. W zależności od konkretnego programu pomocowego, odpłatność za usługi pokrywana jest z funduszy rządowych (w większości przypadków) lub prywatnych finansów odbiorców, jeśli takimi dysponują.

---

²⁰ Zob. *Senior Farmer's Market Voucher Program*, w: *Annual Report 2009*, Northwest Indiana Community Action, s. 7.

²¹ Por. *Caregiver Support*, <http://www.nwi-ca.com/seniors/caregiver.html> [pobrano: 27.06.2011].

3. EFEKTYWNOŚĆ DZIAŁAŃ NORTHWEST INDIANA COMMUNITY ACTION NA RZECZ SENIORÓW

Przedstawione wcześniej treści wskazują na wielość i różnorodność form wsparcia domowego oraz środowiskowego dostępnych dla seniorów i ich najbliższych, zamieszkujących północno-zachodnią część stanu Indiana. Pojawia się pytanie o ich skuteczność w tworzeniu warunków dla godnej i niezależnej starości w miejscu zamieszkania, a także o udział samych seniorów w wyborze i ewaluacji uzyskiwanych form pomocy.

Podjmując próbę odpowiedzi na nie, przytoczyć można kilka wniosków wypływających z analiz rocznych raportów przygotowywanych przez NWICA. Zawarte w nich dane (rok 2009 i 2010) wskazują, w zależności od formy wsparcia oraz pory roku, na ogólną tendencję wzrostu liczby odbiorców w stosunku do lat poprzednich. Osoby starsze w wieku 55+ stanowią ok. 14% wszystkich odbiorców usług oferowanych przez NWICA, co w przełożeniu na liczbę daje ok. 10,5 tys. osób korzystających ze wsparcia w ciągu roku²². Przekłada się to m.in. na średnie miesięczne liczby: 3,5 tys. rozmów odbieranych w centrum telefonicznym, 350 weryfikacji decyzji o umieszczeniu osoby w placówkach opieki długoterminowej, 1,5 tys. osób korzystających z form wsparcia domowego i środowiskowego, 20 tys. posiłków zbiorowych i dostarczonych do domów²³. Na ten cel w skali roku wydano ok. 26% wszystkich środków finansowych, jakimi dysponuje organizacja²⁴.

Wzrasta również sprawność obsługi i przyznawania świadczeń (terminowość wywiadów środowiskowych, szybkość reakcji na zgłaszane przez klientów problemy)²⁵. Warto wspomnieć, iż każdy program administracji wsparcia ma ściśle określoną pod względem formy, czasu trwania, stosowanych narzędzi oraz rezultatów procedurę diagnozy, przyznawania i ewaluacji świadczeń. Przeprowadzane są również kalkulacje kosztów poniesionych na usługi w miejscu zamieszkania w stosunku do form opieki instytucjonalnej. Organizacja opieki domowej w ramach programu *Medicaid Waiver* w roku

---

²² Zob. *Annual Report 2009*, Northwest Indiana Community Action, s. 15.

²³ Zob. *NWICA Elderly Services Monthly Report. August 2010*, Northwest Indiana Community Action.

²⁴ Zob. *Annual Report 2009*, Northwest Indiana Community Action, s. 17.

²⁵ Zob. *NWICA Elderly Services Monthly Report. August 2010*, Northwest Indiana Community Action.

2009 umożliwiła odroczenie decyzji o opiece instytucjonalnej w 190 przypadkach. Uzyskane w ten sposób oszczędności finansowe wyniosły ok. 6,5 mln dolarów²⁶. Nie zmienia to jednak faktu wydłużających się list oczekujących na różnego rodzaju formy wsparcia środowiskowego oraz wciąż wysokiego, zdaniem pracowników działu *Elderly Services*, stopnia instytucjonalizacji opieki nad osobami starszymi w stanie Indiana.

Poprawieniu jakości usług dla osób starszych dostarczanych za pośrednictwem NWICA, służy również proces włączania seniorów w system konsultacji i ewaluacji programów pomocowych. Na szczęblu zarządzającym organizacją powołana została Rada Doradcza (*Advisory Board*), składająca się ze specjalistów pracujących w organizacjach i instytucjach seniorskich w poszczególnych okręgach stanu. Dostarcza ona rekomendacji w zakresie rozwoju lokalnego systemu wsparcia dla ludzi starszych, aktywnego udziału seniorów w jego ewaluacji oraz weryfikacji obowiązujących regulacji prawnych²⁷.

Również dokonywane przez *case managers* miesięczne, kwartalne i roczne audyty dostarczanych usług pomocowych wzbogacane są informacjami zwrotnymi od odbiorców, uzyskiwanymi w formie ankiet i wywiadów. Na bazie zebranych doświadczeń wydawane są też przewodniki konsumenta²⁸, zawierające wskazówki do uzyskania jak najwyższej jakości usług pomocowych. Promowana jest w ten sposób pozycja starszej osoby jako klienta, przedstawiającego swoje potrzeby, ustalającego zasady świadczenia opieki oraz oceniającego jej jakość.

Idea ta realizowana jest również w formach opieki instytucjonalnej za pośrednictwem Programu Rzecznictwa do spraw Opieki Długoterminowej (*Long-Term Ombudsman Program*). W każdej z lokalnych agencji do spraw starości, do których należy NWICA, istnieje możliwość kontaktu z rzecznikiem odnośnie do zastrzeżeń co do jakości opieki instytucjonalnej, naruszania praw osób z niej korzystających, a także porad i reprezentacji prawnej w sytuacjach problemowych związanych z opieką. Do zakresu działalności

---

²⁶ Zob. *Annual Report 2009*, Northwest Indiana Community Action, s. 6. Według danych z raportu, przybliżony stosunek kosztów rocznego wsparcia środowiskowego dla jednej osoby do opieki instytucjonalnej, z jakiej skorzystałaby w tej samej sytuacji, wynosi 1:5.

²⁷ Zob. *Area 1 Agency on Aging/Aging and Disability Resource Center Advisory Council*, <http://www.nwi-ca.com/aboutus/advisors.html> [pobrano: 27.06.2011].

²⁸ Zob. *Into Your Home. Getting the Best from Your Care Provider. NWICA'S Consumer Guide*, Northwest Indiana Community Action.

rzecznika należą również: edukacja – służąca informowaniu i wzmocnieniu pozycji odbiorców usług opiekuńczych, promowanie włączenia rodziny i środowiska w proces opieki instytucjonalnej oraz postulowanie zmian w rozwiązaniach opiekuńczych sprzyjających realizacji potrzeb seniorów²⁹.

Zaprezentowane dane wskazują na pozytywne rezultaty działalności NWICA w zakresie wsparcia środowiskowego seniorów. Jest to z pewnością jedynie wycinek znacznie bardziej zróżnicowanej rzeczywistości, na którą składają się określone konteksty sytuacyjne związane z przepływem pomocy między organizacją a jej klientami. Przytoczona charakterystyka ukazuje syntetyczny opis wdrażanych w praktykę rozwiązań organizacyjnych, służących weryfikacji oraz podniesieniu efektywności działań pomocowych.

4. MOŻLIWOŚCI APLIKACYJNE DOŚWIADCZEŃ NORTHWEST INDIANA COMMUNITY ACTION W POLSCE

Przedstawione wcześniej formy wsparcia środowiskowego, dostarczanego za pośrednictwem NWICA, mogą być źródłem inspiracji dla kształtowania systemu pomocy społecznej w Polsce, którego znaczną część beneficjentów stanowią ludzie starsi. Jak w przypadku wielu krajów Europy Zachodniej, Stany Zjednoczone cechują się rozwiniętym systemem wsparcia dla osób starszych, co warunkowane jest m.in. wcześniejszym występowaniem demograficznej kwestii starości wraz z jej konsekwencjami społecznymi, ekonomicznymi i kulturowymi. W naturalny sposób „wymusiły” one dostosowanie i rozwój struktury organizacyjnej pomocy dostępnej dla seniorów. W Polsce kwestie te zaistniały znacznie później (lata dziewięćdziesiąte XX wieku)³⁰, a system wsparcia społecznego jest w dalszym ciągu na etapie rozwoju i dostosowywania do potrzeb najstarszych odbiorców. Odmienny jest również kontekst ekonomiczny i kulturowy starzenia się społeczeństw USA i Polski. Nie wchodząc w szczegółowe analizy tych aspektów, a zarazem dokonując pewnej generalizacji, stwierdzić można, iż sytuacja ekonomiczna amerykańskiego społeczeństwa jest korzystniejsza. Wpływa to zarówno na relatywnie lepszą sytuację materialną osób starszych w USA, jak też warunkuje szersze zakresowo możliwości wsparcia społecznego dla nich dostępnego.

²⁹ Zob. *Ombudsman*, <http://www.in.gov/fssa/da/3474.htm> [pobrano: 27.06.2011].

³⁰ Zob. Z y c h, *Formy opieki i pomocy dla ludzi starszych w Polsce i w innych krajach*, s. 42.

Również kontekst kulturowy dotyczący starości i starzenia się, kształtuje się odmiennie w obu krajach. W przypadku Polski jest to czas coraz wyraźniej zaznaczającego się przechodzenia od życia w rodzinach wielopokoleniowych w kierunku „intymności na dystans”³¹, jako wzoru relacji między młodszym a starszym pokoleniem³². Zmienia się także w kierunku pozytywnym postrzeganie oraz świadomość społeczna dotyczące starości. Sprzyja to większej aktywności seniorów a zarazem rozwojowi form, za pośrednictwem których mogą ją realizować. Procesy te są znacznie bardziej zaawansowane w Stanach Zjednoczonych. Optymizm oraz dążenie do wolności, niezależności, charakteryzujące postawy życiowe Amerykanów, stymulować mogą pozytywne nastawienie do starości własnej i innych. Nie bez znaczenia pozostaje również ustrój społeczny tego kraju³³, nastawiony w dużej mierze na samodzielną aktywność i samowystarczalność socjalną obywateli. Wszystkie te czynniki w istotny sposób wpływają także na zróżnicowany obraz wsparcia społecznego dla seniorów w Polsce i USA.

Wiele z funkcjonujących w ramach NWICA form wsparcia środowiskowego dla osób starszych ma swoje odpowiedniki w polskim systemie pomocy społecznej. Wskazać można tutaj m.in.: poradnictwo gerontologiczne, usługi w miejscu zamieszkania świadczone przez opiekunów i pielęgniarzy środowiskowe, pomoc materialną i finansową w formie dotacji celowych (opał, remont mieszkania, lekarstwa), możliwość korzystania z posiłków, transportu, działalność środowiskowych domów samopomocy, rodzinnych domów pomocy, domów dziennego pobytu, a także grup wsparcia dla opiekunów. Ważną funkcję edukacyjną i integracyjną spełniają również coraz liczniejsze

---

³¹ Zob. P. C z e k a n o w s k i, *Rodzina w życiu osób starszych i osoby starsze w rodzinie*, w: *Polska starość*, red. B. Synak, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2002, s. 147.

³² Co znajduje również przełożenie w stopniowym zmniejszaniu się roli rodziny w sprawowaniu opieki nad osobami starszymi – zob. M. R o s o c h a c k a - G m i t r z a k, *Wsparcie opiekunów nieformalnych – w stronę równowagi społecznych oczekiwań i opiekuńczych możliwości rodzin*, w: *Publiczna troska – prywatna opieka. Społeczności lokalne wobec osób starszych*, red. M. Raclaw, Warszawa: ISP 2011, s. 137-156. Niemniej jednak pozostaje ona wciąż zasadniczym ogniwem w systemie wsparcia seniorów – por. M. D u r d a, *Organizacja opieki nad osobami z demencją w Polsce na tle krajów rozwiniętych i rozwijających się*, „Gerontologia Polska” 18(2010), nr 2, s. 77.

³³ Sytuujący Stany Zjednoczone w obszarze modelu liberalnej polityki społecznej – zob. K. Z a p ę d o w s k a, *Polityka starzenia się w Polsce i na świecie – wyzwania, bariery, rekomendacje*, w: *Jakość życia seniorów w XXI wieku z perspektywy polityki społecznej*, red. D. Kałuża, P. Szukalski, Łódź: Biblioteka 2010, s. 110.

uniwersytety trzeciego wieku. Szczegółowa analiza wszystkich dostępnych form pomocy środowiskowej wykracza poza ramy niniejszego tekstu³⁴. Podsumowaniem może być stwierdzenie o pozytywnych zmianach w tym zakresie, systematycznie dokonujących się w naszym kraju.

Zmiany te związane są z akcesją Polski do Unii Europejskiej³⁵. Jej konsekwencją jest konieczność adaptacji ustawodawstwa i sfery wykonawczej pomocy społecznej do standardów obowiązujących w UE. Jednak mimo sukcesywnego włączania kwestii starości do strategii polityki społecznej, osoby starsze w ujęciu obowiązujących aktów prawnych nie stanowią grupy ryzyka³⁶, wymagającej szczególnego wsparcia. Teoretycznie dysponują pełnią praw i przywilejów obywatelskich (również tych, wynikających z ustawy o pomocy społecznej). W rzeczywistości jednak dostęp do prawnie gwarantowanych świadczeń i usług jest dla nich z różnych względów znacznie ograniczony³⁷. Wyniki badań w obszarze gerontologii oraz polityki społecznej ukazują, iż deklaracyjny i rzeczywisty stan wsparcia dla seniorów w miejscu zamieszkania różnią się w znacznym stopniu³⁸. Zauważyć można dopiero początki spójnej „polityki starzenia się”³⁹, odpowiadającej na potrzeby tej coraz liczniejszej grupy społecznej.

Rozwojowi systemu pomocy sprzyjać może wykorzystanie praktyk NWICA. Dążenie do deinstytucjonalizacji oraz sukcesywnego rozszerzania wsparcia środowiskowego są bowiem wspólnymi kierunkami polityki społecznej dotyczącej osób starszych w obu krajach. Niektóre rozwiązania organizacyjne zastosowane przez NWICA, w sposób szczególny wydają się odpowiadać na wyzwania stojące przed polskim systemem pomocy adaptującym się do wzrastających potrzeb seniorów. Wymienić tutaj można m.in.:

– ustawodawstwo (*Older Americans Act*) oraz strukturę organizacyjną wsparcia *stricte* dotyczące osób starszych (lokalne *Agencies of Aging*) – jako

---

³⁴ Ich obszerną charakterystykę znaleźć można m.in. w publikacjach: Z. S z a r o t a, *Starzenie się i starość w wymiarze instytucjonalnego wsparcia*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego 2010; *To idzie starość*; oraz *Jakość życia seniorów*.

³⁵ Zob. Z a p ę d o w s k a, *Polityka starzenia się w Polsce i na świecie*, s. 114.

³⁶ Zob. S z a r o t a, *Starzenie się i starość w wymiarze instytucjonalnego wsparcia*, s. 226. Do grup takich należą np. samotne matki, dzieci pozbawione opieki, uchodźcy.

³⁷ Zob. tamże, s. 217.

³⁸ Zob. *Instytucje wobec potrzeb osób starszych*, Raport Zespołu Instytutu Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa 2010; *Publiczna troska – prywatna opieka*; D u r d a, *Organizacja opieki nad osobami z demencją*, s. 78.

³⁹ Z a p ę d o w s k a, *Polityka starzenia się w Polsce i na świecie*, s. 114.

formę realizacji strategicznej polityki starzenia się⁴⁰ w Polsce, wciąż będącej *in statu nascendi*;

– schemat precyzyjnej, strukturalizowanej diagnozy potrzeb osób starszych – jako odpowiedź na jej brak lub bardzo ogólny charakter w lokalnej polityce społecznej w naszym kraju⁴¹;

– współpracę z lokalnymi usługodawcami w organizowaniu wsparcia środowiskowego (system kontraktowania usług pomocowych) – jako praktyczną odpowiedź na potrzebę rozwijania wielosektorowości polskiego systemu wsparcia dla seniorów⁴²;

– status NWICA jako organizacji zarządzającej, koordynującej i nadzorującej dostarczanie usług pomocowych na szczeblu lokalnym – stanowiący odpowiedź na potrzebę zmiany funkcji podmiotów polityki społecznej z wykonawczej na organizacyjną⁴³, a także niewystarczającą koordynację systemów pomocy społecznej i opieki zdrowotnej w Polsce⁴⁴;

– dokonywanie kompleksowej oceny i bieżącej weryfikacji potrzeb osób starszych, umożliwiającą dobór najwłaściwszej formy wsparcia (*Pre-Admission Screening*, nadzór *case managers*) – jako formę realizacji zasady indywidualizacji oraz kompleksowości instytucjonalnego i nieformalnego wsparcia seniorów w naszym kraju⁴⁵;

---

⁴⁰ J. P r z y w o j o w s k a, *Lokalna polityka społeczna wobec problemów osób starszych*, w: *Jakość życia seniorów*, s. 146; *To idzie starość*, s. 167.

⁴¹ P r z y w o j o w s k a, *Lokalna polityka społeczna*, s. 149, 151 oraz *Publiczna troska – prywatna opieka*, s. 292.

⁴² Docelowo winien on obejmować działalność sektorów: I – państwa, II – sektora prywatnego (rynek), III – organizacji pozarządowych, IV – opieki nieformalnej (rodzina, sąsiedzi) – zob. J. P e r e k - B i a ł a s, *Urynkowanie usług opiekuńczych dla osób starszych w Polsce*, w: *Publiczna troska – prywatna opieka*, s. 81; Z. W o ź n i a k, *Priorytety w programach gerontologicznych organizacji międzynarodowych i struktur europejskich jako przesłanka budowy polityki społecznej wobec starości i osób starszych*, w: *Starzenie się populacji*, s. 20.

⁴³ Por. M. G r e w i ń s k i, *System pomocy i integracji społecznej w Polsce – pluralizm, uspołecznienie i urynkowanie usług socjalnych*, w: *System lokalnej pomocy społecznej. Wybrane aspekty instytucjonalne i praktyczne*, red. M. Bąkiewicz, M. Grewiński, Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP 2010, s. 9; P. B ł ę d o w s k i, *Polityka społeczna wobec ludzi starych w Polsce a w Unii Europejskiej*, w: *Starzenie się populacji*, s. 11.

⁴⁴ Zob. H. K a c h a n i u k, M. G o n i e w i c z, *Sektor socjalny i medyczny w Polsce w aspekcie opieki nad seniorami*, w: *Problemy starzenia się społeczeństwa. Teoria i praktyka. Perspektywa polska i brytyjska*, red. M.J. Jarosz, A. Włoszczak-Szubzda, W. Kowalski, Lublin: WSEI 2011, s. 191.

⁴⁵ Zob. *Publiczna troska – prywatna opieka*, s. 294; S z a r o t a, *Starzenie się i starość w wymiarze instytucjonalnego wsparcia*, s. 224.

- zapewnienie wsparcia dla nieformalnych opiekunów, w pierwszej kolejności dla rodziny osób starszych (grupy wsparcia, edukacja, opieka zastępcza)
- jako odpowiedź na brak dostrzegania tych podmiotów opieki i ich potrzeb w polskim systemie pomocy⁴⁶;
- bezpośredni dostęp do informacji o możliwych formach wsparcia dla seniorów (centrum dostępu oraz infolinia) – jako realizację potrzeby tworzenia systemu informacji i poradnictwa wspierających seniorów w samodzielnym rozwiązywaniu sytuacji problemowych⁴⁷;
- promowanie pozycji seniorów jako klientów i konsumentów usług pomocowych posiadających wpływ na formę i jakość wsparcia (ewaluacja świadczeń, *Advisory Board*, rzecznictwo) – jako formę dążenia do upodmiotowienia osób starszych w roli twórców i odbiorców lokalnej polityki społecznej w Polsce⁴⁸.

Wskazać można oczywiście inne obszary warte do podjęcia w refleksji nad lokalnym systemem pomocy dla seniorów w Polsce i Stanach Zjednoczonych. Głównym jednak zadaniem tekstu była ogólna prezentacja form wsparcia środowiskowego realizowanych przez NWICA. Jak w większości przykładów „dobrej praktyki”, możliwości aplikacyjne zastosowanych rozwiązań warunkowane są czynnikami społeczno-kulturowymi, kształtującymi codzienne życie seniorów w określonym środowisku. Z tego względu trudno również podjąć się definitywnej oceny polskiego i amerykańskiego systemu wsparcia. Każdy z nich ma bowiem swoje zalety i wady⁴⁹. Trafniejszą charakterystyką wydaje się wskazanie różnic i podobieństw, co w skrótowy sposób zostało dokonane w niniejszym artykule. Takie ujęcie stanowić może punkt wyjścia do dalszej dyskusji na temat kształtu wsparcia środowiskowego dla osób

---

⁴⁶ Zob. M. R a c ł a w, *Opiekunowie nieformalni – „niewidoczne” podmioty*, w: *Publiczna troska – prywatna opieka*, s. 284.

⁴⁷ Zob. *Publiczna troska – prywatna opieka*, s. 293; P. B ł ę d o w s k i, *Lokalna polityka społeczna wobec ludzi starych*, Warszawa: SGH 2001, s. 220-221.

⁴⁸ Zob. A. Z a w a d a, *Ekskluzja społeczna seniorów wyzwaniem dla lokalnej polityki społecznej i pracy socjalnej*, w: *Jakość życia seniorów*, s. 139; J. Z a l e w s k a, *Człowiek starszy – aktywny podmiot polityki społecznej? Koncepcja upodmiotowienia a pluralizm rynkowy*, w: *Publiczna troska – prywatna opieka*, s. 47.

⁴⁹ Do braków systemu wsparcia seniorów w USA należą m.in. „uzależnienie jednostki od rynku przy jednoczesnej ograniczonej pomocniczości ze strony państwa” oraz wysokie koszty prywatnej opieki typu *Assisted Living* – zob. Z a p ę d o w s k a, *Polityka starzenia się w Polsce i na świecie*, s. 112.

starszych w obu krajach. Znajomość różnorodnych możliwości, czerpanie z doświadczeń innych sprzyja bowiem szerszemu spojrzeniu na aktualne wyzwania społeczne, do których z pewnością należy zapewnienie seniorom godnej starości w miejscu zamieszkania.

BIBLIOGRAFIA

- Administration on Aging, <http://www.aoa.gov>.
Annual Report 2008, 2009, 2010, Northwest Indiana Community Action.
Area 1 Agency on Aging/Aging and Disability Resource Center Advisory Council, <http://www.nwi-ca.com/aboutus/advisors.html> [pobrano: 27.06.2011].
- B ł ę d o w s k i P.: Lokalna polityka społeczna wobec ludzi starych, Warszawa: SGH 2001.
- B ł ę d o w s k i P.: Polityka społeczna wobec ludzi starych w Polsce a w Unii Europejskiej, w: Starzenie się populacji wyzwaniem dla polityki społecznej. Materiały konferencyjne, red. M. Szlązak, Kraków: ROPS 2003, s. 6-13.
- B o c h e ń s k a - S e w e r y n M., K l u z o w a K.: Rodzinna i pozarodzinna opieka domowa nad osobami starszymi, w: Starość zależna – opieka i pomoc społeczna. Perspektywa gerontologii społecznej, red. Z. Szarota, Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM 2011, s. 44-54.
- B o j a n o w s k a E.: Opieka nad ludźmi starszymi, w: To idzie starość – polityka społeczna a przygotowanie do starzenia się ludności Polski, red. P. Szukalski, Warszawa: IPS 2008, s. 137-161.
- Caregiver Support, <http://www.nwi-ca.com/seniors/caregiver.html> [pobrano: 27.06.2011].
- Creative Caregiving. A Program and Resource Guide for Caregivers, Northwest Indiana Community Action.
- C z e k a n o w s k i P.: Rodzina w życiu osób starszych i osoby starsze w rodzinie, w: Polska starość, red. B. Synak, Gdańsk: UG 2002, s. 140-172.
- D u r d a M.: Organizacja opieki nad osobami z demencją w Polsce na tle krajów rozwiniętych i rozwijających się, „Gerontologia Polska” 18(2010), nr 2, s. 76-85.
- G r e w i ń s k i M.: System pomocy i integracji społecznej w Polsce – pluralizm, uspołecznienie i urynkowanie usług socjalnych, w: System lokalnej pomocy społecznej. Wybrane aspekty instytucjonalne i praktyczne, red. M. Bąkiewicz, M. Grewiński, Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP 2010, s. 9-35.
- Indiana Laws of Aging, red. C. E. Lewis, Indiana Bar Foundation 2009.
- Information and Assistance, <http://www.nwi-ca.com/info/whatis211.html> [pobrano: 24.06.2011].

- In Home Services, <http://www.nwi-ca.com/seniors/inhome.html> [pobrano: 29.05.2011].
- Instytucje wobec potrzeb osób starszych, Raport Zespołu Instytutu Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa 2010.
- Into Your Home. Getting the Best From Your Home Care Provider. NWICA's Consumer Guide, Northwest Indiana Community Action.
- K a c h a n i u k H., G o n i e w i c z M.: Sektor socjalny i medyczny w Polsce, w aspekcie opieki nad seniorami, w: Problemy starzenia się społeczeństwa. Teoria i praktyka. Perspektywa polska i brytyjska, red. M.J. Jarosz, A. Włoszczak-Szubbda, W. Kowalski, Lublin: WSEI 2011, s. 184-194.
- Long Term Care – What Are My Options?, <http://www.nwi-ca.com/news/news1.html> [pobrano: 29.05.2011].
- Mały Rocznik Statystyczny Polski 2010, GUS, Warszawa 2010.
- Medicaid State Waiver Program Demonstration Projects – General Information, https://www.cms.gov/MedicaidStWaivProgDemoPGI/01_Overview.asp [pobrano: 27.06.2011].
- NationalAgeingNetwork, http://www.aoa.gov/AoARoot/AoA_Programs/OAA/Aging_Network/Index.aspx [pobrano: 24.06.2011].
- National Association of Area Agencies on Aging, <http://www.n4a.org>.
- Northwest Indiana Community Action Corporation, <http://www.nwi-ca.com>.
- NWICA Elderly Services Monthly Report. August 2010, Northwest Indiana Community Action.
- Older Americans Act, http://www.aoa.gov/AoARoot/AoA_Programs/OAA/index.aspx [pobrano: 21.06.2011].
- Ombudsman, <http://www.in.gov/fssa/da/3474.htm> [pobrano: 27.06.2011].
- P e r e k - B i a ł a s J., Urynkowanie usług opiekuńczych dla osób starszych w Polsce, w: Publiczna troska – prywatna opieka. Społeczności lokalne wobec osób starszych, red. M. Raćław, Warszawa: ISP 2011, s. 57-87.
- Prognoza ludności Polski na lata 2008-2035. Notatka informacyjna, oprac. M. Walligórska, L. Nowak, GUS, Warszawa 2008.
- P r z y w o j o w s k a J.: Lokalna polityka społeczna wobec problemów osób starszych, w: Jakość życia seniorów w XXI wieku z perspektywy polityki społecznej, red. D. Kałuża, P. Szukalski, Łódź: Biblioteka 2010, s. 141-153.
- Publiczna troska – prywatna opieka. Społeczności lokalne wobec osób starszych, red. M. Raćław, Warszawa: ISP 2011.
- R a c ł a w M.: Opiekunowie nieformalni – „niewidoczne” podmioty, w: Publiczna troska – prywatna opieka. Społeczności lokalne wobec osób starszych, red. M. Raćław, Warszawa: ISP 2011, s. 275-285.
- R o s o c h a c k a - G m i t r z a k M.: Wsparcie opiekunów nieformalnych – w stronę równowagi społecznych oczekiwań i opiekuńczych możliwości rodzin, w: Publiczna troska – prywatna opieka. Społeczności lokalne wobec osób starszych, red. M. Raćław, Warszawa: ISP 2011, s. 137-156.
- S z a r o t a Z.: Starzenie się i starość w wymiarze instytucjonalnego wsparcia, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego 2010.
- To idzie starość – polityka społeczna a przygotowanie do starzenia się ludności Polski, red. P. Szukalski, Warszawa: IPS 2008.

- W o ź n i a k Z.: Priorytety w programach gerontologicznych organizacji międzynarodowych i struktur europejskich jako przesłanka budowy polityki społecznej wobec starości i osób starszych, w: Starzenie się populacji wyzwaniem dla polityki społecznej. Materiały konferencyjne, red. M. Szlązak, Kraków: ROPS 2003, s. 14-33.
- Z a l e w s k a J.: Człowiek starszy – aktywny podmiot polityki społecznej? Koncepcja upodmiotowienia a pluralizm rynkowy, w: Publiczna troska – prywatna opieka. Społeczności lokalne wobec osób starszych, red. M. Raclaw, Warszawa: ISP 2011, s. 35-56.
- Z a p ę d o w s k a K.: Polityka starzenia się w Polsce i na świecie – wyzwania, bariery, rekomendacje, w: Jakość życia seniorów w XXI wieku z perspektywy polityki społecznej, red. D. Kałuża, P. Szukalski, Łódź: Biblioteka 2010, s. 108-119.
- Z a w a d a A.: Ekskluzja społeczna seniorów wyzwaniem dla lokalnej polityki społecznej i pracy socjalnej, w: Jakość życia seniorów w XXI wieku z perspektywy polityki społecznej, red. D. Kałuża, P. Szukalski, Łódź: Biblioteka 2010, s. 132-140.
- Z y c h A.: Formy opieki i pomocy dla ludzi starszych w Polsce i w innych krajach, w: Starzenie się populacji wyzwaniem dla polityki społecznej. Materiały konferencyjne, red. M. Szlązak, Kraków: ROPS 2003, s. 41-49.

FORMS OF LOCAL SUPPORT FOR THE ELDERLY
THE EXAMPLE OF NORTHWEST INDIANA COMMUNITY ACTION CORPORATION
IN THE UNITED STATES

S u m m a r y

The aim of this paper is to provide a description of “examples of good practice” in the area of local forms of support for the elderly as represented by the Northwest Indiana Community Action (NWICA) in the United States. The content of the article includes the characteristics of NWICA and its place in the social support system in US. It also includes a detailed presentation of the kinds of support that are available to older people and their families through the agency of NWICA, such as access services, in-home services and community-based services, and their efficiency in creating conditions for “aging with dignity where in the place of residence.” Also the issue of the application of social support solutions developed in US to the Polish environment has been examined. The main outcome of the presented material is to provide direction for social policy that supports the role of the local community in supporting the elderly, and limits unnecessary institutionalization.

Słowa kluczowe: wsparcie środowiskowe dla osób starszych, godna starość w miejscu zamieszkania, wsparcie i polityka społeczna wobec starości, gerontologia społeczna.

Key words: local support for the elderly, dignified aging in place of residence, social policy and social support concerning old age, social gerontology.